

мають лише показати, що зацікавлений дослідник повинен: по–перше, розглядати реальні проблеми технокінетичних процесів, спираючись на заздалегідь злагожену параметральну систему подібних оцінювань; по–друге, розвивати й переформатовувати цю систему залежно від ступеня повноти належної йому інформації; і, нарешті, по–третє, мати методіку прив'язки отриманих результатів до показників параметрів аналізів, проведених по інших координатах дослідження міжнародних техногенних відносин.

Але про це вже в іншій статті, яку буде присвячено третій координаті матриці ранжування форматів міжнародних техногенних відносин.

Список використаних джерел

1. Павлов В. Н., Овсянников А. Е. Моделирование смены систем технологий // В. Н. Павлов, А. Е. Овсянников // Технологический прогресс и экономическое развитие. – Новосибирск, 1991.
2. Общеэкономический и экономико–математический объяснительный словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lopantikov.pro/slovar/n/nauchno–texnicheskij–progress–ntp>
3. Kalecki M. Selected Essays on the Dynamics of the Capitalist Economy / M. Kalecki. – Cambridge: Cambridge University Press, 1971.
4. Левицкий Е. М. Влияние факторов научно–технического прогресса на рост экономики / Е. М. Левицкий // Технологический прогресс и экономическое развитие. – Новосибирск, 1991.
5. Философская энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_synonims/201066
6. Словарь синонимов ASIS. – М., 2013.

References

1. Pavlov V. N., Ovsjannikov A. E. Modelirovanie smeny sistem tehnologij // V. N. Pavlov, A. E. Osjannikov // Tehnologicheskij progress i jekonomicheskoe razvitie. – Novosibirsk, 1991.
2. Obshhejekonomicheskij i jekonomiko–matematicheskij obshhjasnitel'nyj slovar' [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://lopantikov.pro/slovar/n/nauchno–texnicheskij–progress–ntp>
3. Kalecki M. Selected Essays on the Dynamics of the Capitalist Economy / M. Kalecki. – Cambridge: Cambridge University Press, 1971.
4. Levickij E. M. Vlijanie faktorov nauchno–texnicheskogo progressa na rost jekonomiki / E. M. Levickij // Tehnologicheskij progress i jekonomicheskoe razvitie. – Novosibirsk, 1991.
5. Filosofskaja jenciklopedija [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_synonims/201066
6. Slovar' sinonimov ASIS. – M., 2013.

Khonin V. M., PhD, Associate Professor International Law department, Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), khonin@i.ua

The matrix of ranking of international technogenic relations. First and second coordinates

The article is devoted to the first two coordinates which form the matrix ranking of typological special formation of the fundamental spaces of international technological relations: – types of tehnokinetyc processes based on interaction of the conceptual range of operators: rulers, destynators, investors, initiators, operators of tehnokinetyc inter socium processes: – the degree of equivalence of inter socium anthropogenic exchanges that depend on the basis of its main interpretative components: reflexivity, symmetry, transitivity, congruence.

Keywords: international relations, international technological relations, tehnokinetyc processes, technogenesis, complex components of technogenesis, technological reality, techno contexture, technological way, technocenosis.

* * *

УДК 34:316.347:[17.035.3(477)]

Штепа О. О.,
аспірант, Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка (Україна, Полтава), aleksej83@ukr.net

ПРАВОВА МЕНТАЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОСУ В КЛАСОВОМУ ВИМІРІ: ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ АСПЕКТ

Здійснено спробу аналізу правової ментальності українського етносу через призму класової структури вітчизняного соціуму. У межах дослідження було застосовано порівняльний, герменевтичний, феноменологічний методи, методи індукції та дедуції та інші. У статті відзначено основні ментально–правові настанови провідних суспільних верств українського соціуму, а також показано їх вплив на сучасні етнодержавотворчі процеси на вітчизняних теренах. Особливу увагу в роботі зосереджено на визначенні ролі суспільної групи насіонарів – воїнів та професійних революціонерів, що здійснили найбільш вагомий вклад в розбудову національної держави як в минулому, так і на сучасному етапі її становлення. Разом з тим, суттєвою перешкодою на шляху творення української держави визначено антагонізм у змісті поведінкових автоматизмів різних суспільних верств, подолання якого, на нашу думку, оптимізує та інтенсифікує етнодержавотворчі процеси в довготривалій перспективі.

Ключові слова: правова ментальність, суспільство, етнос, класи, державотворення, насіонарії.

Історія України, особливо події 2014–2016 років, чітко свідчать про наявність світоглядного розколу між окремими стратами вітчизняного суспільства. Це зумовлено не лише суперечністю в усвідомлених соціально–економічних, політичних та культурних інтересах, але і різницею в змісті поведінкових автоматизмів, характерних для кожного класу. Особливо гостро такі антагонізми проявляються під впливом зовнішнього подразника, наприклад, подій на Майдані та розв'язання гібридної війни в східних областях нашої держави. Саме тоді ментальний кордон пройшов не лише між різними регіонами країни, але і між окремими соціальними групами в межах цих регіонів.

Таким чином, необхідність вивчення ментальних відхилень у сфері праворозуміння в межах окремих класів зумовлена потребою адекватної відповіді на неординарні виклики, що постали перед вітчизняним суспільством в останні роки. Адже будь–які якісні соціальні зрушення, у тому числі і глибокі структурні реформи, не можливі без врахування ментальності етносу в цілому та окремих його груп зокрема.

Дослідженням загальних проблем ментальності займалися Р. Додонов, М. Попович, В. Янів, В. Храмова, О. Донченко. Є окремі розвідки по ментальності конкретних соціальних груп. Так, Ю. Присяжнюк вивчав поведінкові автоматизми українського селянства. Т. Башкеєва займається дослідженням такого соціального феномену як ментальна революція, зокрема, і в праворозумінні. Проблеми правової ментальності, у тому числі, окремих соціальних груп вивчають Н. Гнасевиц, В. Ковальський, Є. Копельців–Левицька, С. Сливка, О. Дзьобань, Н. Осипова, Л. Бойко.

Трагічні події останніх років в нашій країні, вибір європейського цивілізаційного вектору розвитку та початок структурних реформ в багатьох сферах суспільного життя зумовили необхідність вивчення особливостей правової ментальності окремих верств вітчизняного суспільства. Тому метою даної статті є аналіз ментальних настанов у сфері праворозуміння основних соціальних страт вітчизняного соціуму та вивчення їх впливу на сучасні етнодержавотворчі процеси.

Правова ментальність українського етносу, як і будь-яка інша ментальність, є явищем сталим та укоріненим. Разом з тим, не можливо заперечувати, що окремим соціальним прошаркам притаманні власні ментальні стереотипи, які хоча і не кардинально, але все ж відрізняються від ментальних настанов інших аналогічних груп. Як ми вже зазначали, спроби досліджувати так звану соціальну ментальність, зокрема і правову, робилися і раніше. Так, Ю. Присяжнюк ґрунтовно вивчав поведінкові автоматизми українського селянства середини ХІХ – початку ХХ століття [4]. С. Скуріхін досліджував особливості правової ментальності офіцерського складу збройних сил України [15], Г. Касьянов [10; 11] та Б. Кравченко [9] торкалися проблеми правової ментальності інтелігенції. При цьому, услід за більшістю дослідників, маємо відзначити похідний і підпорядкований характер цієї ментальності по відношенню до етнічної.

Вважаємо, що в ментально-правовому контексті український соціум можна умовно поділити на чотири основні страти, які здійснюють вирішальний вплив на вітчизняний етногенез: стан воїнів-пасіонарів, які творять новий етнос і, відповідно, нову ментальність, селянський стан, який зберігає національні традиції та культуру, прошарок інтелігенції, яка здійснює своєрідну переоцінку ментальних настанов з точки зору їх відповідності сучасним реаліям та потребам соціуму й пролетаріат, який часто, особливо в українських реаліях, відкидає свою етнічну належність і ментальні архетипи своєї національної групи на догоду класовій свідомості та продиктованим нею інтересам.

Українська земля здавна славилась своїм лицарством. Варто згадати лише войовничі племена киммерійців, скіфів, сарматів, готів, гунів, антів, аварів та багатьох інших етносів, що в різний час перебували на наших історичних теренах. Кожен з них мав власну унікальну мілітарну культуру і, за свідченням багатьох авторів, всі вони зробили свій внесок у формування вітчизняної ментальності, зокрема, і правової. Пізніше були руські воїни, що боронили рідні міста від кочових орд Дикого Степу. Цікаво, що Р. В. Шевченко навіть сучасну нелітературну лексику пов'язує з військовою термінологією тих часів [1]. Нарешті найбільш яскравим образом українського воїна є запорізький козак – оборонець рідної землі та віри християнської. Варто відзначити, що в наш час формується й інший архетип воїна – учасника протестів на київському Майдані та бійця добровольчого батальйону.

За визначенням Л. М. Гумільова, пасіонарність – не просто «погані нахили», а важлива спадкова ознака, що викликає до життя нові комбінації етнічних субстратів, перетворюючи їх в нові суперетнічні системи. На думку дослідника, тепер ми знаємо де шукати його причину: відпадають екологія та свідомо діяльність окремих людей. Залишається широка область підсвідомого, але не індивідуального, а колективного, причому тривалість дії інерції пасіонарного поштовху вираховується століттями. Тобто, пасіонарність – не біологічна ознака, а початковий поштовх, що порушує інерцію спокою, – це поява покоління, що включає певну кількість пасіонарних індивідів. Вони самим фактом свого існування порушують звичні обставини, не можуть жити щоденними турботами, без захоплюючої

їх мети. Необхідність опиратися оточенню примушує їх об'єднуватися і діяти злагоджено; так виникає первісна консорція, що швидко набуває тих чи інших соціальних форм, зумовлених рівнем суспільного розвитку даної епохи... [2, с. 281].

Як бачимо з даного визначення, пасіонарії існують не завжди і народжуються не обов'язково в надрах військово-політичної еліти, проте, як свідчить українська історія, саме національно-визвольні війни та революції, а також постійна необхідність у захисті власних кордонів від агресорів і зумовлюють появу цього суспільного прошарку. Крім того, прискіплива увага суспільства до військового стану та до необхідності оборони від нападників є ефективним запобіжником проти криміналізації спільноти. Разом з тим, на думку деяких дослідників, на фоні явного охолодження до справ військових посилюється увага до кримінального світу. За ознаки справжніх чоловіків сприймають брутальність, жорстокість; образ воїна як ідеал до наслідування зводять до образу зухвалого й цинічного злочинця або в ліпшому разі так званого «крутого» [3, с. 168].

Події на Майдані та військовий конфлікт на Сході країни активізували прадавні ментально-правові архетипи українського етносу, такі як прагнення до справедливості, рівності та свободи-волі. Серед вимог протестних акцій новітніх пасіонарів стали подолання корупції, деолігархізація державної влади, притягнення до відповідальності винних у незаконному переслідуванні протестувальників, а також відставка чинного Президента та уряду, що в силу порушення ними ряду традиційних норм втратили свою легітимність.

Вироблені в екстремальних умовах ментальні стереотипи любовно зберігаються в надрах найбільш консервативного соціального прошарку – селянства. Етнічно відмінне формувалося й еволюціонувало на межі взаємодії екологічного з соціальним, індивідуального з гуртовим, що знаходило свій відбиток у нормах та стереотипах колективного підсвідомого. Іншими словами природа України лише тоді й так позначалася на етнокультурній оригінальності, коли і як перебування в конкретному історично сформованому геопросторі (ландшафтному середовищі) забезпечувало генерування адекватного його сутності ментально стійкого ставлення [4, с. 101–102].

Селянство залишалось розміщеним у своєму часі і просторі через наріжні форми соціального досвіду, виявляло себе в усіх сферах життя. Його безмежні локальні світи (зокрема «замкненість» на оселю та найближчу округу), кожному з яких були властиві оригінальні зв'язки й стереотипи, позначалися глибинною внутрішньою цілісністю. Циклічність життєвих ритмів органічно вписувалась в контекст цього мікросвіту (субкультури), роблячи його універсальним, доволі самодостатнім, у певному вимірі оптимальним. У такий спосіб гармонійно структурована система цінностей слугувала великою перешкодою зовнішнім (руйнівним) викликам [4, с. 157].

Ю. Присяжнюк вважає, що збереження ментальних основ усталеного укладу (головно актів домашнього, родинно-господарського характеру) не спонукало хліборобів «по-модерному» замислюватися над цінністю

того етнокультурного середовища, до якого вони належали («почуття національної ідентичності» ще не проникло у глибини сільського населення, його поява було явищем фрагментарним). Однак успадковуючи зразки панівних манер соціальних практик, різники об'єктивно виконували таку історичну місію [4, с. 539].

Така «консервативність» сприяла збереженню в надрах селянського прошарку як конструктивних, так і деструктивних поведінкових автоматизмів в галузі права. Так, селянство з давніх давен надзвичайно нетерпимо ставилось до крадіїв, ледарів, жінок легкої поведінки. Для цього прошарку був характерний індивідуалізм та повага до особистого життя й приватної власності на фоні надзвичайно високого статусу інституту громади. Проте, саме хліборобський стан виступає середовищем для розвитку таких ганебних явищ як корупція, непотизм, абсентеїзм, правовий та політичний нігілізм. Варто відзначити і таку рису цього стану як відсутність поваги до державної чи колективної власності. Сьогодні ми можемо спостерігати ці поведінкові автоматизми в дії на Заході нашої країни, де сільськими шукачами бурштину безжалюдно знищуються природні ландшафти та масово вирубуються цілі ліси. Лише формування нових етнічних стереотипів поведінки дасть змогу українському селянинові змінити свої настанови, що без усякого сумніву впливатиме на швидкість та якість державотворчих процесів на вітчизняних теренах.

Своєрідну ревізію вітчизняної правової ментальності здійснює інтелігенція. На думку В. Кременя, інтелігенція – це здебільшого свідомі діячі історичного процесу, критично мислячі особистості, яким притаманна активна за формою й моральна за змістом життєва позиція... [5, с. 13]. І. О. Горбова визначає інтелігенцію як соціальний прошарок суспільства, конгломерат людей, професійно зайнятих розумовою (здебільшого складною, висококваліфікованою, творчою) працею, розвитком та поширенням культури у суспільстві. Є й інші її характерні ознаки: внутрішньо-групова неоднорідність, схильність до антагонізму; індивідуалізм, прояв власної індивідуальності всередині групи; прояв власної особистості, потяг до незалежності. Головна соціальна функція інтелігента полягає у примиренні матеріального та духовного світів з домінуванням та асимілятивним впливом останнього [6, с. 276].

Є. Сверстюк вважає, що «в основі поняття інтелігенції лежить поняття високого служіння. То якоюсь мірою повторення. Історична доля вела наш народ від неволі в іншу неволю, але на сторожі коло нього постійно стояло слово – вічне слово священика і літописця, що служило, оберігало вівтар. Він підтримував дух і віру, саме звідти йшла та сила – служіння» [7, с. 48].

Я. М. Литвин стверджує, що інтелектуал має захищати своє право на розуміння, як і те, що він зрозумів. Захист повинен мати не агресивний характер, а скоріше, утверджуючий... Знання має стати вимогою... Інтелігентність – це певна духовна позиція по відношенню до буття-навколо. Тож соціокультурне значення інтелігенції виявляється в активній перетворюючій діяльності, небайдужості та боротьбі проти

незнання. Головним чинником до такої позиції є наявність критичного мислення... [8, с. 212–213].

Б. Кравченко наголошує, що ставлення сучасної української інтелігенції до питань національної ідентичності та національних зв'язків – неоднозначний феномен; це ставлення має дуже складну модель. Те, що архаїчні і під багатьма поглядами залишкові форми традиційної культури (деякі обряди, наприклад) виказують тенденцію до зникнення чи замирання в освічених суспільних сферах, ще не означає посилення байдужості до національної культури... Посилаючись на результати емпіричних досліджень, вчений наголошує, що міські, а надто освічені представники своєї нації керуються далеко інтернаціональнішими критеріями у своєму культурному виборі (музики, літератури, мистецтва, танцю, страв), ніж ті, хто живе на селі та має нижчу освіту. З двох типів культурної орієнтації – від традиційної культури до сучасної, від вузько національної – до інтернаціональної – вибір інтелігенції пов'язується з цим останнім набагато частіше, ніж вибір будь-якого іншого сектора населення. Проте це не означає зневажання національного. Те, що відбувається серед інтелігенції, продиктоване прагненням розширити культурні обрії, розширити так, щоб у неї, інтелігенції, культурна орієнтація на інтернаціональне лише доповнювала національне, а не заступало його... [9, с. 274–276].

Саме українська інтелігенція, митці та інтелектуали, здійснює системний аналіз вітчизняної правової ментальності, виокремлюючи її позитивні та негативні риси. Так, Т. Г. Шевченко в поемі «Гайдамаки» віддавав належне любові українців до справедливості, правосуддя, рівності та егалітаризму. Разом з тим, на сторінках його поезій виявляється схильність українців до анархічних, протиправних дій, хоча їх метою і є відновлення справедливості. І. П. Котляревський в поетичній сатирі «Енеїда» чітко помітив презирливе ставлення народних мас до представників юридичної професії та чиновництва взагалі.

Важко переоцінити руйнівний вплив на українську інтелігенцію русифікаторської політики та репресій доби сталінізму. Як відзначає Г. Касьянов, серед головних наслідків русифікації та асиміляції національної інтелігенції слід назвати такі як архаїзація й етнографізація національних культур, їх відставання від пануючої культури, яка модернізувалася; провінціалізація цих культур і, відповідно – української інтелігенції. Це, в свою чергу сприяло виробленню у національної інтелігенції комплексу неповноцінності, який входив у підсвідомість, заважав її нормальному інтелектуально-духовному розвитку. Суттєвим аспектом денационалізації інтелігенції було розбалансування її професійної структури. Національна інтелігенція зосереджувалася здебільшого в літературно-художній творчості, гуманітарних науках [10, с. 180].

Моральні наслідки терору для інтелігенції оцінити просто неможливо. Він майже зовсім позбавив її таких якостей, споконвіку притаманних їй, як свобода думки, самостійність, почуття власної гідності, посяв у її свідомості страх, скасував ініціативу. Відбулася деінтелектуалізація інтелігенції і дегуманізація її соціального статусу. Непоодинокими явищами в її середовищі стали доноси, наклепи, політична і духовна

аморальність. Звичайно, коли втрачало цінність людське життя, відповідно переставали цінуватися і порядність, і гуманність. Усе це призводило до того, що інтелігенція позбувалася якостей, завдяки яким вона виділялася із просто усередненої верстви «працівників розумової праці» [11, с. 91].

Спочатку царський, а потім і комуністичний терор не лише винищив цілі покоління українських інтелігентів, але і завдав непоправної шкоди її правовій ментальності. Цьому прошарку штучно була прищеплена схильність до корупції і донощитва, пристосуванство, байдужість до порушення прав інших верств. Незважаючи на це, уявлення інтелектуала про добро і зло, правду та справедливість, хоча і переключалась з сучасною йому світовою науковою думкою, але в основі своїй все ж містить ментальні архетипи власного народу, що передалися йому від минулих поколінь з казками, піснями та легендами. Прикладами самовідданої боротьби української інтелігенції за права окремих індивідів та цілої нації можуть слугувати діячі «Розстріляного Відродження», радянські дисиденти, моральні авторитети та інтелектуали сучасної України, що систематично протидіють зловживанням діючої влади, зокрема, під час обох Майданів.

І, нарешті останнім з розглянутих нами прошарків є робітничий клас. Саме цей суспільний стан, по суті, зрікся свого національного походження, проголошуючи ідею «пролетарського інтернаціоналізму». На теренах колишньої Російської імперії робітничий клас формувався з числа найрізноманітніших соціальних верств, які, здебільшого, не змогли реалізуватися в межах своєї страти, наприклад, через ледарство чи безгосподарність; часто ряди найманих робітників на промислових підприємствах поповнювали колишні злочинці, що після відбування покарання не мали інших засобів до існування, ніж продаж власної робочої сили.

Хоча пролетаріат і є відносно новою верствою, проте і він має своїх історичних попередників в особі середньовічних ремісників. Наприклад, у відповідності з їх уявленнями про підмайстерські мандри як символічну подорож міфічного героя за знаннями, перебування майстрів за межами міста й цеху сприймалося як знаходження в «чужому» просторі, в світі «антикультури». Шлях підмайстра вів його, як і учасника ритуально-міфологічного шляху, проходження якого було пов'язане з небезпеками, дійсними чи символічними, – з особливого і захищеного «малого центру» в царство все зростаючої невизначеності, негарантованості, небезпеки... [12, с. 74]. Для мандрівних підмайстрів були характерні риси «антиповедінки», зокрема, розбійницької. Підмайстерські статuti містять заборони, пов'язані з порушенням громадського порядку. При цьому перелічуються порушення, що були характерні для підмайстрів («не пиячити, не робити бунтів, не братися до шабель, не забавлятися гулянками та ін.). Також, є свідчення, що такі порушення дисципліни і норм поведінки особливо часто мали місце під час переходів з одного пункту до іншого, тобто коли майстри не підлягали фактично контролю з боку цеху і господи [12, с. 74]. Такі особливості поведінки знайшли надзвичайно сприятливий ґрунт в середовищі російського та радянського робітництва.

Надзвичайно згубні наслідки для правової ментальності радянських робітників мала репресивна політика проти інтелігенції та селянства, а також проголошення карних злочинців «соціально-близьким» по відношенню до пролетаріату елементом. Саме із середовища люмпенізованих робітників злочинний світ і вербував до своїх лав нових рекрутів. Поширеним явищем серед робітничих низів стало засвоєння кримінальної субкультури, намагання жити «по поняттям», а на промислових підприємствах радянської доби були поширені крадіжки у величезних обсягах. Крім того, робітничий клас був послідовним прихильником «соціалістичної законності», яка дозволяла репресії проти інакодумців, масові порушення прав громадян, узурпацію державної влади та інші правопорушення. Втративши хоча б формальний статус основного носія державної влади в «країні рад», робітництво отримало глибоку ментальну травму, від якої страждає і досі. Відголоски цих ментальних деформацій ми можемо простежувати і сьогодні, адже не дарма відомий журналіст Тревор Фокс називає події на Донбасі «реваншем пролетаріїв» [13].

Останнім часом можемо відзначити поступове повернення вітчизняного робітництва до свого етнічного коріння, що особливо чітко простежується в західних регіонах України. Великий вплив на процеси подолання радянських стереотипів поведінки має і особистий досвід перебування багатьох українських пролетарів в європейських країнах, де вони мали змогу ознайомитись з умовами життя та праці своїх західних побратимів, а також оцінити рівень їх загальної та правової культури. Подоланню деструктивних ментально-правових архетипів сприяє і поступова «депролетаризація» значної маси робітництва. Каталізаторами цього процесу є підвищення рівня освіти цього прошарку, впровадження у виробництво новітніх технологій, і, як наслідок, омолодження його складу.

Висновки. Підводячи підсумки нашого дослідження можемо констатувати наявність значного ментального розколу між різними соціальними верствами українського суспільства. На думку О. Шпотя, народ – це ті класи суспільства, які здійснюють політичну владу в країні, супутні та лояльні їм класи та соціальні верстви населення. Тобто, все населення, крім тих, які готові виступити проти політично пануючих класів збройно, або з актами громадянської непокори [14, с. 14]. Проте, ми не можемо погодитись з такою тезою, адже досвід двох Майданів та протистояння на Сході держави свідчить, що проти правлячої верхівки, яка легально прийшла до влади, але внаслідок ряду свідомих дій втратила легітимність, не лише можливий, а й необхідний організований виступ. Основною рушійною силою такого протестного руху в Україні стала, перш за все, інтелігенція та середній клас, що лише почав зароджуватись. У надрах саме цих прошарків, за відсутності дієздатної військової еліти, і з'являються носії пасіонарної енергії, що виводять етнос на новий виток еволюції. Майдан 2013–2014 років, що починався як студентський протест проти відмови чинного уряду від підписання договору про асоціацію з ЄС, дуже швидко перетворився на всенародну революцію, основними вимогами якої стали соціальна справедливість, боротьба з корупцією та злочинністю

у владі, ліквідація кланово-олігархічної системи та глибоке реформування усіх сфер суспільного життя. Таким чином, представники прошарку пасіонаріїв та інтелігенції втілюють у життя прадавні уявлення наших предків про правду, справедливість та рівність. За умови подальшого вкорінення конструктивних поведінкових стереотипів у вітчизняному суспільстві, вони стануть невід'ємною частиною нашої правової ментальності і будуть збережені завдяки селянському класу. Правова ментальність сучасного робітництва все ще носить відбиток перебування у складі чужорідних імперій, про що яскраво засвідчили події в Донецькій та Луганській області. Однак, побудова партнерських стосунків між українською державою та цією страатою допоможе подолати негативні впливи радикально налаштованої частини пролетаріату на модернізаційні та євроінтеграційні процеси в країні. Усунення міжкласових антагонізмів, у тому числі, і у сфері праворозуміння, сприятиме консолідації етносу та оптимізації й інтенсифікації етнодержавотворчих процесів на вітчизняних теренах.

Список використаних джерел

1. Шевченко Р. В. Речі бранні: фрагменти мовного дослідження / Р. В. Шевченко. – Полтава: Друкарська майстерня, 2004. – 120 с.
2. Гумилев Л. Н. Этногенез и биосфера Земли / Л. Н. Гумилев. – М.: Мишель и К., 1993. – 503 с.
3. Штоквиш О. Мілітарна складова етнічної культури / О. Штоквиш // Життя етносу: соціокультурні нариси: Навч. посібник / Б. Попов (керівник авт. колективу), В. Ігнатів, М. Степико та ін. – Київ: Либідь, 1997. – 240 с.
4. Присяжнюк Ю. П. Українське селянство Наддніпрянської України: соціоментальна історія другої половини XIX – початку XX ст.: монографія / Ю. П. Присяжнюк. – Черкаси: Вертикаль, 2007. – 640 с.
5. Кремень В. Г. Інтелігенція в контексті соціального розвитку держави / В. Г. Кремень // Трибуна. – 2006. – №3/4. – С.13–16.
6. Горбова І. О. Соціальна роль української інтелігенції у сучасних трансформаційних умовах / І. О. Горбова // Гілея. – 2015. – №7. – С.275–278.
7. Сверстюк Є. «Ядро духовної аристократії завжди в опозиції» / Є. Сверстюк // Діалоги в універсумі: ексклюзивне інтерв'ю з відомими вченими, політиками, письменниками і журналістами. – Львів: Універсум, 2000. – 198 с.
8. Литвин Я. М. Значення інтелігенції у формуванні духовного образу нації / Я. М. Литвин // Гілея. – 2015. – №6. – С.211–214.
9. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні XX ст. / Б. Кравченко / Пер. з англ. – К.: Основи, 1997. – 423 с.
10. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960–80-х років / Георгій Касьянов. – К.: Либідь, 1995. – 224 с.
11. Касьянов Г. В. Сталінізм і українська інтелігенція (20–30-ті роки) / Г. В. Касьянов, В. М. Даниленко. – К.: Наук. думка, 1991. – 96 с.
12. Балущок В. Г. Світ середньовіччя в обрядовості українських цехових ремісників / В. Г. Балущок / АН України; Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнографії. – К.: Наукова думка, 1993. – 120 с.
13. Фокс Тревор. Донбас: реванш пролетаріїв / Тревор Фокс // Український тиждень. – 2014. – №23. – С.10–11.
14. Шпот О. С. Агов, козаки, то що ж ми будемо?: про державу та демократію / О. С. Шпот. – К.: Коронатор, 2011. – 30 с.
15. Куріхін С. М. Особливості правового менталітету офіцерського складу збройних сил України / С. М. Куріхін // Часопис Київського університету права. – 2012. – №2. – С.35–39.

References

1. Shevchenko R. V. Rechi branni: fragmenty movnogo doslidzhennja / R. V. Shevchenko. – Poltava: Drukars'ka majsternja, 2004. – 120 s.
2. Gumilev L. N. Jetnogenez i biosfera Zemli / L. N. Gumilev. – M.: Mishel' i K., 1993. – 503 s.
3. Shtokvysh O. Militarna skladova etnichnoi' kul'tury / O. Shtokvysh // Zhyttja etnosu: sociokul'turni narysy: Navch. posibnyk / B. Popov (kerivnyk avt. kolektivny), V. Ignatov, M. Stepyko ta in. – Kyi'v: Lybid', 1997. – 240 s.
4. Prysjzhnjuk Ju. P. Ukrai'ns'ke seljanstvo Naddniprojans'koi' Ukrai'ny: sociomental'na istorija drugoi' polovyny XIX – pochatku XX st.: monografija / Ju. P. Prysjzhnjuk. – Cherkasy: Vertykal', 2007. – 640 s.
5. Kremen' V. G. Inteligencija v konteksti social'nogo rozvytku derzhavy / V. G. Kremen' // Trybuna. – 2006. – №3/4. – S.13–16.
6. Gorbova I. O. Social'na rol' ukrai'ns'koi' inteligencii' u suchasnyh transformacijnyh umovah / I. O. Gorbova // Gileja. – 2015. – №7. – S.275–278.
7. Sverstjuk Je. «Jadro duhovnoi' arystokratii' zavzhdy v opozycji'» / Je. Sverstjuk // Dialogy v universumi: ekskljuzyvne interv'ju z vidomyymi vchenymy, politykamy, pys'mennykamy i zhurnalistamy. – L'viv: Universum, 2000. – 198 s.
8. Lytvyn Ja. M. Znachennja inteligencii' u formuvanni duhovnogo obrazu nacii' / Ja. M. Lytvyn // Gileja. – 2015. – №6. – S.211–214.
9. Kravchenko B. Social'ni zminy i nacional'na svidomist' v Ukrai'ni XX st. / B. Kravchenko / Per. z angl. – K.: Osnovy, 1997. – 423 s.
10. Kas'janov G. Nezgodni: ukrai'ns'ka inteligencija v rusi oporu 1960–80-h rokiv / Georgij Kas'janov. – K.: Lybid', 1995. – 224 s.
11. Kas'janov G. V. Stalinizm i ukrai'ns'ka inteligencija (20–30-ti roky) / G. V. Kas'janov, V. M. Danylenko. – K.: Nauk. dumka, 1991. – 96 s.
12. Balushok V. G. Svit seredn'ovichchja v obrjadovosti ukrai'ns'kyh cehovyh remisnykiv / V. G. Balushok / AN Ukrai'ny; In-t mystectvoznavstva, fol'klorystyky ta etnografii'. – K.: Naukova dumka, 1993. – 120 s.
13. Foks Trevor. Donbas: revansh proletarii'v / Trevor Foks // Ukrai'ns'kyj tyzhden'. – 2014. – №23. – S.10–11.
14. Shpot' O. S. Agov, kozaky, to shho zh my budujemo?: pro derzhavu ta demokratiju / O. S. Shpot'. – K.: Koronator, 2011. – 30 s.
15. Kurihin S. M. Osoblyvosti pravovogo mentalitetu oficers'kogo skladu zbrojnyh syl Ukrai'ny / S. M. Skurihin // Chasopys Kyi'vs'kogo universytetu prava. – 2012. – №2. – S.35–39.

*Shtepa A. A., post-graduate student,
Poltava national pedagogical university of V. G. Korolenko
(Ukraine, Poltava), aleksej83@ukr.net*

The legal mentality of the Ukrainian ethnic group in a class measurement: state creative aspect

An attempt was made to analyze the legal mentality of the Ukrainian nation through the prism of the class structure of national society. The article was applied a comparative, hermeneutic, phenomenological methods, methods of induction and deduction and others. The article highlighted the key mental legal counsel the leading social group of the Ukrainian society, and shows their influence on modern state-forming processes in domestic spaces. Special attention is focused on determining the role of social groups who are considered warriors and professional revolutionaries who carried out the most significant contribution to the development of the nation state as in the past and at the present stage of its formation. However, a significant obstacle to the development of the Ukrainian state defined by antagonism in the sense of a behavioral automatism in different social group, overcoming of which, in our opinion, optimizes and intensificare state-forming processes in the long term.

Keywords: legal mentality, society, ethnicity, class, state creative, passionarity.

* * *